

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

NİHAN GÜNAY BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2020/16097

Karar Tarihi : 26/2/2025

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL
Selahaddin MENTEŞ
İrfan FİDAN
Muhterem İNCE

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Nihan GÜNAY

Vekili : Av. Hüseyin BOZBEY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hâkimin reddi kararında gösterilen süreye uygun şekilde yapılan istinaf başvurusunun süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, aleyhine açılan ve İstanbul Anadolu 17. Aile Mahkemesinde görülen mal rejiminden kaynaklanan katılma alacağı davasında davaya bakan hâkimin tarafsızlığından şüpheye düşmesi nedeniyle 17/10/2019 tarihli dilekçesiyle hâkimin reddi talebinde bulunmuştur. Reddi talep edilen hâkim 31/10/2019 tarihinde bu talebin reddedilmesi gerektiğini mütalaa etmiştir.

3. Talebi inceleyen İstanbul Anadolu 5. Aile Mahkemesi (Mahkeme) 8/11/2019 tarihinde olayda hâkimin reddi şartları bulunmadığından istinaf kanun yolu açık olmak üzere hâkimin reddi talebinin reddine ve başvurusunun 3.000 TL disiplin para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiş, söz konusu kararda istinaf kanun yoluna başvuru süresini iki hafta olarak göstermiştir. Karar 17/11/2019 tarihinde başvurusu tebliğ edilmiş, başvurusu da iki haftalık süre içinde 29/11/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

4. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 37. Hukuk Dairesi 13/2/2020 tarihinde mahkeme kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren bir hafta içinde istinaf kanun yoluna başvurulmadığı gerekçesiyle istinaf talebinin süre aşımı yönünden reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 90. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında hâkimin kanundaki süreleri artıramayacağının veya eksiltmeyeceğinin düzenlendiği, mahkeme

kararında istinaf başvuru süresinin iki hafta olarak belirtilmesinin başvuru lehine kazanılmış bir hak oluşturmadığı belirtilmiştir. Buna göre hâkimin kanunda belirlenen istinaf başvuru süresini artırmasına ilişkin tasarrufunun hukuki sonuç ifade etmeyeceği vurgulanmıştır.

5. Başvurucu, hâkimin reddi talebinin reddedilmesine dair karara karşı yaptığı istinaf başvurusunun süre aşımı yönünden reddine ilişkin hükmünü 4/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 2/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun ile COVID-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki süreler 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar durdurulduğundan başvurunun süresinde olduğu anlaşılmıştır.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, hâkimin reddi talebine ilişkin verilen ret kararında gösterilen süreye uygun şekilde kanun yolu başvurusunda bulunduğu hâlde talebinin süre aşımından reddedildiğini ve bu nedenle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

8. Başvurucu, hâkimin reddi talebinin Mahkeme tarafından reddedilmesi üzerine 6100 sayılı Kanun'da öngörüldüğü şekilde istinaf kanun yoluna başvurmuş, itirazının süre aşımından reddedilmesi nedeniyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır. Başvurucunun aleyhine açılan mal rejiminden kaynaklanan katılma alacağına yönelik yargılamanın inceleme tarihi itibarıyla ilk derece mahkemesinde devam ettiği, bir sonraki duruşmanın 17/6/2025 tarihine bırakıldığı anlaşılmıştır. Ara kararı niteliğinde olan hâkimin reddi talebinin reddine ilişkin karara karşı yapıldığı anlaşılan başvurunun 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da öngörülen kabul edilebilirlik şartlarını taşıyıp taşımadığı değerlendirilmelidir.

9. Başvurucunun şikâyetinin konusunun adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden olan bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı bağlamında mahkemeye erişim hakkı olduğu, davanın esasına ilişkin olmadığı ve hâkimin reddi talebinin reddi kararı ile sınırlı olduğu gözetildiğinde incelenmesi gereken husus adil yargılanma hakkının mahiyeti gereği yargılamadaki usul güvencelerine aykırılığın bir bütün olarak soruna yol açıp açmadığı ve yargılamayı zedeleyip zedelediği meselesidir. Bir davada hâkimin reddi sebeplerinin gerçekten gerçekleşmiş olma ihtimali dikkate alındığında itiraz müessesesi etkisizleştirilerek tüm yargılamanın bu şekilde yürütülmesinin ve tamamlanmasının adil yargılanma hakkı yönünden doğuracağı ağır sonuçlar karşısında yargılamaya devam edilebiliyor olmasının bir ölçüt olarak esas alınması mümkün değildir. Zira esas yargılama tamamlanana kadar uğranılan herhangi bir zararın geri döndürülemez hâlde gelebileceği ve verilen zararı telafi etmek için gerçekçi bir fırsatın çok az olacağı hususu gözetildiğinde ara yargılamadaki bir kusurun daha sonraki bir aşamada yani esas hakkındaki yargılamada giderileceği söylenemez. Somut başvuruda esas yargılamanın ilk derece mahkemesinde yaklaşık yedi yıldır devam ediyor olması başvurunun bu süre içinde uğrayacağı zararları telafi etme imkânını ortadan kaldıracabilecek nitelikte görünmektedir.

10. Bu bağlamda kategorik bir yaklaşımla ara kararlarının bireysel başvuruya konu edilemeyeceğini benimsemek temel hak ve hürriyetlere karşı yapılan müdahalenin sonuçlarının ağırlaşmasına yol açabilecek durumlara uygun düşmeyecektir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi adli yardım ret/kabul veya yürütmenin durdurulması kararları gibi durumlarda ya da bazı mahkemeye erişim meselelerinde yargılamanın sonucu beklenmeden başvuru yapılabileceğini kabul etmektedir (*Mehmet Taner Şentürk/Türkiye*, B. No: 51470/15, 20/9/2022; *Kural/Türkiye*, B. No: 84388/17, 19/3/2024). Anayasa Mahkemesi de *Doğan Kasadolu (2)* ([1. B.], B. No: 2013/3985, 6/1/2016) kararında esas yargılamada hâkimin tarafsızlığına yönelik iddianın temyiz aşamasında incelenebileceği, hâkimin reddi talebine ilişkin yapılan yargılamada başvuru hakkında disiplin para cezası verildiği ve kararın Yargıtay denetiminden geçerek kesinleştiği, bu açıdan kararın başvuru mal varlığını doğrudan etkilediği ve karara karşı gidilebilecek başka bir başvuru yolu da bulunmadığından hareketle hâkimin reddine ilişkin ara kararına yönelik bireysel başvuruyu incelemiştir.

11. Diğer yandan hâkimin reddi talebi hakkındaki kararın esas kararla birlikte de incelenilecek olması devletin başvuru hâkimin reddi talebinin reddine dair ara kararına yönelik getirdiği bir kanun yoluna erişiminin engellenmemesi biçimindeki negatif yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır. Bu nedenlerle başvuruya konu talebe ilişkin sürecin asıl davadan ayrılarak değerlendirilmesi gerektiğinden açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi somut başvuru ile benzer nitelikteki ihlal iddialarını incelediği *Nihal Uslukol* ([2. B.], B. No: 2016/73086, 25/9/2019), *Hasan İsten* ([2. B.], B. No: 2015/1950, 22/2/2018), *Ertuğrul Dalbaş* ([1. B.], B. No: 2014/7805, 25/10/2017), *Cemile Akıldız* ([2. B.], B. No: 2014/1382, 22/9/2016), *İnta Mühendislik Mimarlık İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.* ([2. B.], B. No: 2017/34763, 11/2/2021) ve *S.K.* ([2. B.], B. No: 2015/2438, 19/4/2018) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi, hâkimin kanun yolunu ve süresini taraflara doğru gösterme yükümlülüğü altında olduğunu, başvuru mahkeme kararında belirtilen süreye güvenerek hareket ettiğini ve mahkemenin yanılması sonucu ortaya çıkan belirsizliğe başvuru katlanmak zorunda bırakılmasının ölçülü olmadığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

13. Somut başvuruda da anılan kararlardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

16. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının

gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu* (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

17. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 37. Hukuk Dairesine (E.2020/316, K.2020/390) iletilmek üzere İstanbul Anadolu 5. Aile Mahkemesine (E.2019/723, K.2019/771) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurusunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.